

Radboud Universiteit

VREEMDELINGENDETENTIE VERSLAG VAN EEN SYMPOSIUM

Amnesty International & Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit
Amsterdam, 22 februari 2018

Op dit symposium presenteerde Amnesty International twee rapporten, *Recht op vrijheid en Geen cellen en handboeien*. De rapporten gaan respectievelijk over het gebruik van vreemdelingenbewaring als uiterste middel en over het regime in detentie. Wouter van der Spek, onderzoeker bij de vaksectie Rechtssociologie en Migratierecht van de Radboud Universiteit, presenteerde het boek *Detentie van asielzoekers*, geschreven naar aanleiding van een onderzoek uitgevoerd in opdracht van VluchtelingenWerk.

Programma

- 14.00 Ashley Terlouw, inleiding
- 14.10 Wouter van der Spek
- 14.50 Galina Cornelisse
- 15.10 Gesprek Robert Seth Paul en Frank van Haren
- 15.30 Pauze
- 15.50 Younis Omar/Jonneke van Wierst
- 16.00 Eduard Nazarski
- 16.15 Gesprek met Anton van Kalmthout, John Bouwman, Annemarie Busser en Wouter van der Spek
- 17.00 Einde

Ashley Terlouw, Centrum voor Migratierecht, Radboud Universiteit Nijmegen

Ik heet u welkom op deze bijeenkomst georganiseerd door Amnesty International en het Centrum voor Migratiestudies in Nijmegen. Er waren 160 aanmeldingen en de grote meerderheid van hen is hier vandaag gekomen. Onderwerp van dit symposium zijn twee nieuwe rapporten van Amnesty en een boek van het Centrum voor Migratierecht. Die gaan over de detentie van vreemdelingen. De kern van de studies is dat detentie alleen als ultimum remedium (laatste middel) mag worden toegepast, en dan met minimale vrijheidsbeperkingen en extra aandacht voor kwetsbare groepen. Het onderwerp is actueel, hoewel het wetsvoorstel Terugkeer en Vreemdelingenbewaring dat voor de discussie van vandaag het uitgangspunt is al is ingediend op 30 september 2015. Op 22 december 2017 is het nader verslag ingediend bij Tweede Kamer.

Er zijn ook andere kansen: vandaag wordt in de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa gesproken over nieuwe richtlijnen voor vreemdelingendetentie. Dat er meer nadruk moet liggen op de verschillen tussen (bestuursrechtelijke) vreemdelingendetentie en strafrechtelijke detentie is door meerdere rapporteurs naar voren gebracht. Mijn collega Tineke Strik is vandaag in Parijs bij die Assemblee-discussie.

Wouter van der Spek, onderzoeker, co-auteur *Detentie van asielzoekers*

Het onderzoek dat we hebben uitgevoerd kwam tot stand naar aanleiding van vragen van medewerkers van VluchtelingenWerk en de Raad voor Rechtsbijstand in Justitieel Complex Schiphol. Dit is de locatie waar de asielprocedure van in bewaring gestelde asielzoekers plaats vindt. Met hun vragen kwamen ze naar professor Terlouw en zij vroeg mij dit te onderzoeken. We hadden bij het onderzoek twee vragen:

- Hoe past de Nederlandse overheid bewaring van asielzoekers onder artikel 59b Vreemdelingenwet toe?
- Hoe functioneert het systeem van rechtsbescherming?

Ik heb gesproken met medewerkers van belangenorganisaties, met een rechter, met advocaten, met ambtenaren van de Vreemdelingenpolitie en de Koninklijke Marechaussee, die vreemdelingen in bewaring stellen, met ambtenaren van de IND op Schiphol en met ambtenaren van de DT&V. Daarbij zijn de dossiers geanalyseerd van 74 asielzoekers die hun bewaring op Schiphol doorliepen. Dat deed ik samen met Evelien Flikweert, co-auteur van het boek *Detentie van asielzoekers* dat we vandaag presenteren.

De regeling voor detentie van asielzoekers staat in artikel 59b van de Vreemdelingenwet.

Het bevat vier gronden waarop een asielzoeker in bewaring kan worden geplaatst:

a, als dit noodzakelijk is om zijn identiteit of nationaliteit vast te stellen;

b, als het noodzakelijk is om gegevens te verkrijgen om te beslissen op het asielverzoek, met name als er onttrekkingsgevaar is;

c, als de vreemdeling al vast zit, om te worden uitgezet, en dan dient hij een asielverzoek in, 'louter' om aan uitzetting te ontkomen;

d, als er een gevaar is voor de nationale veiligheid of openbare orde.

Artikel 59b is gebaseerd op een richtlijn van de EU, de opvangrichtlijn. Deze Europese regeling is weer gebaseerd op richtlijnen van de UNHCR.

Allereerst is er het artikel in het Vreemdelingenbesluit dat zegt: detentie onder de a- en b-grond is geoorloofd als er sprake is van onttrekkingsgevaar. De c-grond wordt ook uitgewerkt in het Vreemdelingenbesluit. Artikel 5.1c geeft dan een aantal redenen op grond waarvan je mag aannemen dat een asielverzoek alleen wordt ingediend om aan uitzetting te ontkomen. Het is echter ingewikkelder. De gronden van onttrekkingsgevaar horen eigenlijk bij de regeling van uitzettingsdetentie. De overheid mag vreemdelingen dus vastzetten om ze uit te zetten, ook als ze een asielverzoek hebben gedaan. En in het Vreemdelingenbesluit staat: de regels die gelden bij uitzettingsdetentie gelden hier ook. Maar in de lagere regelgeving, de Vreemdelingencirculaire, staat: die a- en b-grond moet je vooral toepassen

als er, net als bij de c-grond, een asielerzoek wordt gedaan louter om aan uitzetting te ontkomen. De ambtenaar moet ook overwegen of hij lichtere middelen dan bewaring kan toepassen.

Detentie van vreemdelingen geschiedt op drie locaties: DC Zeist, DC Rotterdam en JC Schiphol. Vreemdelingen kunnen ook strafrechtelijk worden gedetineerd. Stel, er komt een vreemdeling bij Duitsland de grens over en hij gaat naar Ter Apel om asiel aan te vragen. Komt hij in bewaring? In principe niet. Hij ondergaat de normale procedure. Het traject van degenen die pas in detentie asiel hebben aangevraagd, is anders gelopen. Zij komen aan in Nederland, maar gaan niet uit zichzelf naar de overheid om asiel aan te vragen. Op een gegeven moment, na een paar dagen, een paar maanden of een paar jaar, komen ze bij de politie terecht, omdat ze zonder kaartje in de trein reizen, vanwege een diefstal, of na een controle op straat. De politie constateert: de vreemdeling heeft geen identiteitspapieren of heeft geen verblijfsvergunning. Daarop sturen ze hem naar de Vreemdelingenpolitie. Het gebeurt ook dat vreemdelingen worden aangehouden in de haven van Hoek van Holland, als ze proberen in een vrachtwagen met bestemming Groot-Brittannië te klimmen. Ze komen dan bij de Koninklijke Marechaussee.

Het is meestal een ambtenaar van de Vreemdelingenpolitie of de Koninklijke Marechaussee die verantwoordelijk is voor inbewaringstelling, een Hulpofficier van Justitie of een Aangewezen Ambtenaar. Iemand vertelde mij: inbewaringstelling is net een weegschaaltje. Je moet een belangenafweging maken, je hebt een hoop dingen die je moet afwegen en de ene keer gebruik je dit, en de andere keer dat. Een weegschaal dus, met aan de ene kant gronden voor bewaring en aan de andere kant gronden tegen bewaring. Is iemand uitzetbaar? Een ambtenaar wordt geacht voor een lichter middel dan detentie te kiezen, als dat mogelijk is. Denk hierbij aan een meldplicht of borgsom. Er zijn zestien gronden van bewaring, maar een beleidsambtenaar van de politie vertelde me dat bewaring vooral aan de orde is als er 'plusjes' zijn. Dat men ongewenste vreemdeling is, de meldplicht negeert, aangeeft niet te willen vertrekken – dat kunnen redenen zijn dat de balans doorslaat naar detentie. Ambtenaren vertellen echter wel dat ze bij een asielerzoek voorzichtiger zijn. Een asielaanvraag doet de balans eerder doorslaan naar de andere kant, tenzij de ambtenaar vermoedt dat de aanvraag niet oprecht is. De belangrijkste indicator van zo'n oprecht verzoek is dat het gaat om een niet-zelfmelder, iemand die niet zelfstandig naar de overheid is gestapt om asiel aan te vragen maar dat pas doet nadat hij is staande gehouden.

De weegschaal helt dan over naar inbewaringstelling, maar dat kan weer veranderen door persoonlijke omstandigheden. Zo moet de ambtenaar medisch-psychische zaken meewegen: kan iemand tussen vier muren verblijven? Ook van belang: criminele antecedenten. De d-grond maakt bewaring mogelijk in het belang van openbare orde of nationale veiligheid. De eisen hieraan zijn nogal streng, er moet bijvoorbeeld sprake zijn van een terroristische verdenking al is een vervalst identiteitsbewijs ook voldoende. Een normaal misdrijf valt er niet onder. Toch spelen overtredingen vaak wel mee bij inbewaringstelling, soms zijn ze zelfs doorslaggevend.

In twintig van de 74 gevallen die wij onderzochten, trok de vreemdeling zijn asielerzoek in. Er werd dan gezegd dat hij niet wist wat hij deed of dat zijn advocaat hem had verteld dat hij geen kans had. Na intrekking wordt de bewaring opgeheven en wordt de vreemdeling

opnieuw in bewaring gesteld met het oog op uitzetting. In twaalf andere gevallen werd de bewaring van de vreemdeling door de IND opgeheven om reden van fouten. Dan was bijvoorbeeld niets gezegd over de minderjarigheid van de vreemdeling, of was hij op de verkeerde grond in bewaring gesteld. Als de advocaat beroep instelt, moet de rechter zich uitspreken over de bewaring. We vonden twee gevallen waarin de rechter de bewaring liet opheffen, in de overige gevallen bleef de bewaring in stand.

Een volgende stap in het traject tijdens bewaring is een bezoek aan de DT&V. De helft van de asielzoekers in detentie heeft gesprekken met een regievoerder. Dit gebeurt onder de benaming 'terugkeergesprekken', maar in de praktijk worden voor zo'n terugkeer nog geen concrete stappen gezet. Vraagt de vreemdeling asiel, dan wordt in de regel het normale ritme van de procedure gevolgd. Zijn de acht dagen voor onderzoek niet voldoende, dan gaat de vreemdeling terug naar Zeist of Rotterdam en wordt de procedure daar vervolgd. In één geval kreeg een asielzoeker een toewijzing, in 28 gevallen werd het asielverzoek afgewezen. In de overige gevallen was de bewaring voortijdig opgeheven.

Twintig van de 74 asielzoekers die we onderzochten verlieten na de bewaring het land, sommigen vrijwillig, anderen onder dwang. Als uitzetting niet lukt, moet bewaring na verloop van tijd worden opgeheven en komt de vreemdeling op straat. Soms heeft de vreemdeling een overtreding gepleegd waarvoor hij nog niet is veroordeeld. Er werd dan ervoor gekozen eerst te proberen hem uit te zetten. Lukt dat niet, dan kan het gebeuren dat hij na afloop van zijn bewaring alsnog op straat komt. En als hij dan niet uit zichzelf het land verlaat, blijft hij onrechtmatig in Nederland en is het goed mogelijk dat hij vroeg of laat weer bij de Vreemdelingenpolitie of Marechaussee belandt.

Er werden in het jaar dat wij onderzochten zo'n 150 'eerste aanvragers asiel' vastgezet. Er waren 250 asielzoekers die een herhaalde asielaanvraag indienden. Ze kwamen in de regel niet uit Syrië of Eritrea maar uit landen als Marokko, Albanië, Algerije en Turkije. Ik hoorde dat mensen uit oorlogsgebieden eerder nog wel in bewaring gingen, wat dat betreft is er dus vooruitgang. Nederland lijkt de regeling van detentie van asielzoekers vrij beperkt toe te passen. Maar in eenderde van de bewaringsmaatregelen die wij onderzochten, vonden we fouten. Zo wordt de c-grond, bedoeld voor vreemdelingen die al in bewaring zitten, in de helft van de gevallen gebruikt voor vreemdelingen die nog niet vastzitten.

De rechtsbescherming functioneert, maar er vallen helaas ook nogal wat gaten. De vreemdeling heeft het recht om tijdens het gehoor voorafgaand aan inbewaringstelling ondersteuning te krijgen van een advocaat. Uit ons onderzoek blijkt dat slechts in 20 procent van de gevallen wanneer een vreemdeling vraagt om een advocaat, er ook een advocaat komt. We vroegen een aantal advocaten hiernaar. Sommigen zeiden altijd te gaan, anderen zeiden nooit te gaan omdat het volgens hen geen zin heeft. Het kost veel tijd en als de ambtenaar een vreemdeling in bewaring wil stellen, doet hij dit toch wel. De c-grond, dus de grond voor vreemdelingen in uitzettingsdetentie die een asielverzoek doen, wordt in de helft van de gevallen ten onrechte gebruikt. We bekeken vervolgens hoe de advocaat handelde en vonden dat de advocaat er slechts in twee van de zes gevallen iets mee deed. Er zijn erg veel bewaringsadvocaten actief, waardoor elke advocaat per jaar maar een paar zaken heeft. Ze kunnen dus weinig ervaring opbouwen. Veel advocaten doen het erbij.

Nederlandse rechters toetsen onvoldoende of er een lichter middel wordt gebruikt. Mede dankzij inzet van belangenorganisaties als Amnesty staan er nu in de wet passages over het lichtere middel. Maar wanneer pas je dat lichtere middel toe? Is er duidelijk onttrekkingsgevaar, dan kiest de ambtenaar voor bewaring. Is het gevaar minder, dan dient hij te kiezen voor een lichter middel. Dit verhaal over een lichter middel geldt voor alle vreemdelingen, maar ambtenaren vertellen dat ze voorzichtiger zijn bij asielzoekers. Je ziet dat toepassing van het lichter middel verschilt per ambtenaar. Rechters lijken ervan uit te gaan dat een lichter middel er alleen is voor het geval er geen onttrekkingsgevaar bestaat. Rechters zeggen dan: als een vreemdeling in bewaring zit, is er bijna altijd wel genoeg grond voor. En dat klopt meestal wel, maar niet altijd. Rechters zouden scherper kunnen toetsen. Tegelijkertijd moet ik daar ook bij zeggen: het staat gewoon niet zo duidelijk in het recht. En daarom concludeer ik: er zitten fundamentele gaten in de rechtsbescherming van vreemdelingen in detentie. Niet zozeer door het falen van een enkele actoren, maar vooral omdat alle betrokken actoren steken laten vallen.

Enkele ambtenaren van de Vreemdelingenpolitie en de Koninklijke Marechaussee die we spraken, zeiden dat bewaring mede neer komt op een kwestie van gevoel. Ook zeiden ze dat de ambtenaar aan de andere kant van het bureau het soms anders doet. Dat gevoel een rol speelt bij besluitvorming is zo vreemd niet. Intuïtie speelt een rol. Wat opvalt is dat ambtenaren vertellen dat het gevoel vooral een rol speelt bij toepassing van het lichter middel.

De rol van het gevoel is met name groot door de complexiteit van de regelgeving. Maar voor een deel is de regelgeving zo complex om de rechten van de vreemdelingen zo goed mogelijk te beschermen. Dus zoveel minder complex wil je het niet hebben. Dan moeten we er misschien naar over inbewaringstelling te laten uitvoeren door mensen die voor moeilijke juridische problemen zijn opgeleid, namelijk rechters. In Duitsland geschiedt inbewaringstelling ook door rechters. In dit kader is een vergelijking met het strafrecht interessant. Een officier van justitie mag in het kader van het strafrecht iemand voor zes dagen detineren, een rechter-commissaris mag daar 14 dagen aan vast plakken en een rechter heeft de bevoegdheid iemand voor 90 dagen in bewaring te stellen. Het contrast met het vreemdelingenrecht is groot. Daar mag een hulpofficier van justitie of een speciaal voor bewaring bevoegde ambtenaar besluiten over detentie die tot wel 180 kan duren.

Concluderend:

- Het recht is erg ingewikkeld en waarborgt onvoldoende dat lichtere middelen worden gebruikt.
- De ambtenaren verantwoordelijk voor inbewaringstelling zijn onvoldoende op hun taak berekend en hebben onvoldoende ervaring. Er worden veel fouten gemaakt, mede door het steeds moeilijker wordende recht.
- De rechtsbescherming vertoont structurele gebreken. Advocaten hebben onvoldoende ervaring met en kennis van de regeling. Rechters bewaken onvoldoende dat lichtere middelen worden gebruikt.

Vraag & antwoord

V: Het hele systeem is dus nogal subjectief, met welk been is de ambtenaar uit bed gestapt?

A: Dat is in zekere mate zo, en dat is in zekere mate ook onvermijdelijk. De ambtenaar heeft discretie, en heeft dus vrijheid om een beslissing te nemen die hem in het specifieke geval juist lijkt. Dus een beetje subjectiviteit is onvermijdbaar. Ik denk wel dat het nu wat te veel is.

V: Minderjarigheid, hoe nemen ambtenaren dat mee in hun besluitvorming?

A: Men neemt minderjarigen het liefst niet in bewaring, zeker niet als het nieuw binnengekomen asielzoekers betreft. Als het toch gebeurt is dat vaak omdat er twijfel is of iemand ook echt minderjarig is. Dat dient men goed te motiveren, dit gebeurt vaak niet en we zagen daarom nogal wat gevallen waarin de bewaring van een minderjarige werd opgeheven vanwege vormfouten.

V: Bij 20 procent van de gehoren is een advocaat aanwezig, wat is daarvan de reden?

A: Sommige ambtenaren vonden het niet nodig. Anderen zeiden dat het een kwestie van tijd- of geldgebrek is.

V: Heeft het ermee te maken dat advocaten de melding niet goed door krijgen?

A: Dat geluid heb ik ook wel eens gehoord, maar dat hebben we nu niet onderzocht.

Galina Cornelisse, International and EU Law, VU Amsterdam

Veel mensen noemen het vraagstuk van de vreemdelingendetentie zeer complex. Maar in wezen is dat niet zo. Het gaat immers om een inbreuk op een grondrecht: het recht op vrijheid. Het recht op vrijheid is een fundamenteel recht. Aan een eventuele inbreuk op dat recht moeten daarom extra eisen gesteld worden. Vrijheidsontneming moet een evenredige en noodzakelijke maatregel zijn. Dat staat in het Handvest van de Grondrechten van de

EU alsook in de Terugkeerrichtlijn, de Dublinverordening en de Opvangrichtlijn. Samengevat gaat het om de volgende vragen:

- (1) Is er een legitieme grond voor de inbreuk?
- (2) Is de inbreuk noodzakelijk?
- (3) Moet er desalniettemin worden afgezien van de inbreuk omdat deze onevenredig bezwarend is voor het individu?

De vraag naar de noodzakelijkheid kan worden beantwoord door te onderzoeken of met een lichter middel hetzelfde doel kan worden bereikt. In de praktijk levert deze toets de grootste verwarring op. Zij dient niet verward te worden met de eerste stap van de toets van de evenredigheid (is er een grond voor de inbreuk/vrijheidsbeneming) en de derde (zijn er bijzondere, persoonlijke omstandigheden die maken dat de inbreuk/vrijheidsbeneming onevenredig bezwarend zou zijn voor het individu).

In Nederland worden meestal alleen de eerste en de derde stap beoordeeld.

Volgens het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) betekent de eis, waarbij vrijheidsbeneming een noodzakelijke maatregel dient te zijn, dat het bestuur in ieder individueel geval dient te rechtvaardigen dat met een lichter middel niet kan worden volstaan en waarom alternatieven onvoldoende waarborgen bieden om uitzetting te

verzekeren. Elke zaak is anders, daarom eist de noodzaaktoets dat je elk geval onderzoekt en motiveert.

De praktijk blijkt complex en het zou beter zijn wanneer hier, net als in Duitsland, een rechter beslist over detentie. De complexiteit ligt in het feit dat we heel veel soorten recht hebben: Unierecht, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en nationaal recht. Een advocaat die maar acht vreemdelingendetentiezaken per jaar doet, krijgt daar niet snel grip op. Daar komt bij dat de rechter in Nederland niet ambtshalve toetst: advocaten moeten aandringen op toetsing.

Vraag & antwoord

V: Wat doen we [als advocaten] als een rechter het niet goed doet?

A: Je kunt veel dingen doen, als het een heel duidelijke zaak is kun je naar het EHRM gaan. Zoek een lagere rechter die er wel sympathie voor heeft. Misschien is de burgerlijke rechter een optie. Een wetenschapper kan er op z'n minst een kritische noot bij schrijven.

V: Waarom nemen rechters voor habeas corpus geen verantwoordelijkheid als de advocaat vergeet de grond voor bewaring aan te vechten?

A: Volgens de AWB mag de rechter niet ambtshalve toetsen en is de hoogste rechter in migratierecht niet Hoge Raad maar de Raad van State. Alle argumenten moeten door de advocaat worden aangedragen en het is belangrijk dat de rechter zich verplicht voelt om iemand vrij te laten als de detentie onrechtmatig is. Misschien kan Amnesty groeperingen mobiliseren om te bereiken dat in de nieuwe wet de rechter wel ambtshalve mag of moet toetsen.

V: Wat betekent een licht middel in het licht van effectiviteit?

A: Een lichter middel kan van alles zijn, vrijheidsbeperking, meldplicht, borgsom, zolang daarmee hetzelfde doel (de voorbereiding tot terugkeer) kan worden bereikt.

Vraaggesprek van Ashley Terlouw met Frank van Haren (FvH) en Robert Seth Paul (RSP)

V: Doet u de vreemdelingendetentiezaken er een beetje bij? Ziet u veel kansloze zaken? Bent u altijd bij het gehoor aanwezig?

- RSP: Bijna 100 procent van mijn praktijk is vreemdelingenbewaring. Als je een goede naam hebt komt men wel bij je terecht. Het is belangrijk bij het eerste beroep in te gaan op de motivering aangaande het lichter middel. Dat is het moment dat je moet scoren. Advocaten vergeten dat nogal eens. Je moet het wel zelf aanvoeren, anders kan het volgens het grievensysteem niet meer.
- FvH: Ik heb twintig jaar vreemdelingenpiket gedaan. Ik heb mijn vaste klanten en ben altijd voorkeursadvocaat. Aanwezig zijn bij verhoor heeft geen zin. Ik zorg ervoor dat ik direct na aanhouding contact heb met de politie en dat de nodige informatie er is. Zo kan ik zaken inbrengen voordat eventueel tot bewaring wordt besloten. De aanwezigheid van een advocaat bij het verhoor wordt voortdurend uitgespeeld (ook door rechters) maar ik denk: rechters doe zelf iets. Na Dolmatov [de Russische asielzoeker die in vreemdelingendetentie in 2013 zelfmoord pleegde] ging het aantal mensen in vreemdelingenbewaring drastisch omlaag. Nu gaat het weer omhoog. Dat heeft niets te maken met wetgeving maar met mentaliteit.

- RSP: Ik ben lang niet altijd bij het verhoor aanwezig. De fase daaraan voorafgaand (de voorbereiding) is eigenlijk veel belangrijker. Dan kun je iemand nog adviseren. Als iemand in het verhoor bijvoorbeeld zegt dat hij niet terug wil, wordt de kans op een lichter middel al direct een stuk kleiner. In kansloze zaken worden soms fouten gemaakt waarvan ik gebruik kan maken.

V: In het strafrecht moet de rechter binnen vijf dagen toestemmen, in het vreemdelingenrecht wordt de rechter (als er geen beroep is ingesteld) uiterlijk na 28 dagen op de hoogte gesteld.

- FvH: In de praktijk lopen advocaten daar niet tegenop. Ze dienen direct beroep in en dat wordt dan binnen twee weken behandeld.

V: Volgens het rapport is het juridisch loket nogal onzichtbaar?

- FvH: Het juridisch loket functioneert waardeloos. Ik heb daar vijf jaar lang in overleg tirades over gehouden en het werd nooit beter.

V: Word je op de hoogte gesteld als de vreemdeling in een isoleercel komt?

- RSP: We worden niet door het Detentiecentrum gebeld. Mensen kunnen zelf wel bellen.

V: Wat vindt u van de klachtafhandeling bij de Commissie van Toezicht?

- RSP: Die afhandeling duurt veel te lang en uiteindelijk krijg je een schadevergoeding van 5 of 10 euro, ik ben niet geneigd er erg veel werk van te maken.

Overige punten:

- FvH: Ik maak drie keer per jaar mee dat ik gelijk krijg, dat krijg ik dan vrijdagmiddag te horen, maar dan zit de persoon er maandag nog. Dat duidt op een bepaalde houding [van het justitieel apparaat].
- RSP: Ik zou graag zien dat rechters wat vreemdelingenvriendelijker oordelen en minder achter de Afdeling [bestuursrechtspraak van de Raad van State] aanhobbelen.
- FvH: Ik bezoek vreemdelingen in detentie. Ik vind dat vreemdelingendetentie altijd ongepast is, mensen worden claustrofobisch, waarom komt niet iedereen voor een lichter middel in aanmerking?
- RSP: De vreemdelingenbewaring in het algemeen (voor mannen en vrouwen) zou moeten worden ondergaan zoals in de GGV in Zeist waar de vrouwen en gezinnen met kinderen in bewaring zitten: vrijstaande appartementen met eigen voorzieningen. De mannen in Rotterdam zitten doorgaans onder iets betere omstandigheden in bewaring dan de mannen in Zeist – de eerste is een nieuwere gevangenis met betere voorzieningen en ruimere tijden om vrij te bewegen. Vreemdelingendetentie kent geen bezoekrecht zonder toezicht, als je vrouw bevalt mag je er niet naartoe, dat is dus erger dan de situatie voor strafrechtelijke gevangenen.

Younis Omar, vluchteling uit Soedan

Ik vind het heel moeilijk mijn verhaal te vertellen. Het emotioneert me te veel. Daarom zal Jonneke van Wierst het voorlezen.

Mijn naam is Younis Omar. Sinds 2003 ben ik in Nederland. Vijfmaal zat ik in vreemdelingendetentie. Bijna vier jaar van mijn leven.

Ik kom uit het grensgebied van Noord- en Zuid-Soedan. Er was daar oorlog. Er kwamen groepen strijders vanuit het noorden die streden tegen het zuiden. Ze pakten het vee van de mensen af en brandden onze huizen plat. Ze vermoordden mannen, vrouwen, kinderen en dwongen jonge mannen zoals ik om mee te vechten tegen het zuiden. Om dat lot te ontlopen ben ik gevlucht. Ik was negentien. Ik heb gemerkt: mensen hier kunnen zich eigenlijk niet voorstellen hoe het is om uit een oorlogsland te komen. Om altijd lijken op straat te zien liggen. In Nederland kreeg ik een asielvergunning. Na drie jaar moest ik die verlengen en werd hij plotseling ingetrokken. Er waren nieuwe regels voor Soedan. De IND zei dat ik terug kon naar mijn land omdat het in het noorden veilig genoeg was. Maar ik behoor tot een zuidelijke Nuba-stam. Noord-Sudan is voor mij niet veilig. Ik raakte alles kwijt: mijn werk, mijn huis. De IND twijfelde aan mijn identiteit.

De eerste keer dat ik in detentie terecht kwam was in 2006. Ik sliep in het Vondelpark onder de bomen en werd wakker gemaakt door de politie. Het was ongeveer half twee 's nachts. Ze vroegen me waarom ik daar lag. Ik zei: 'Omdat ik geen huis heb'. Ze vroegen me om mijn legitimatie. Ik zei: 'Die heb ik niet. Ik ben uitgeprocedeerd.' Ik kreeg gelijk handboeien om en werd meegenomen. Ik herinner me nog dat ik nauwelijks kon zitten in het politiebusje en de boeien heel erg zeer deden. In het detentiecentrum vroeg ik aan mensen hoe lang ze daar al zaten. Ze zeiden: zes maanden, negen maanden, één jaar. Ik vroeg: 'Kan ik hier zomaar 6 maanden zitten?' En ze zeiden: 'Sommigen zitten al anderhalf jaar hier.' Heel veel mensen zeiden ook dat het niet de eerste keer was dat ze vast zaten. Ik kon het niet geloven! Ik had Nederland leren kennen als een goed land in de drie jaar die ik hier al had gewoond. Ik had aardige mensen ontmoet en ik had echt gedacht: ik kan hier een nieuw bestaan opbouwen.'

Die eerste keer zat ik zes maanden vast. Maar zes weken daarna werd ik opnieuw aangehouden, bij een routinecontrole van fietsers. Mijn fiets was in orde. Mijn lichten deden het. Hij was niet gestolen; ik kon het bewijzen. Maar ze vroegen me gelijk om mijn papieren. En ik ging weer in detentie. Die keer zat ik acht maanden vast. Ik was echt bang in die tijd dat ik mijn verstand zou verliezen. Het was heel erg.

In vreemdelingendetentie is eigenlijk iedereen ziek. Je bent niet voor niets gevlucht. Veel mensen hebben verschrikkelijke dingen meegemaakt. Ze zijn hun familie kwijt geraakt of weten niet hoe het met hun familie is. En dit komt er dan bij: je wordt behandeld als een crimineel. Want zo wordt er naar je gekeken: je zit in de gevangenis, dus je bent een crimineel. Na de tweede keer dat ik vrijkwam, leefde ik de hele tijd met het gevoel dat ik elke minuut weer kon worden aangehouden. Het gevoel: ik ben NU vrij, maar over één minuut kan ik worden aangehouden en dan zit ik morgen weer in een ruimte van 3 bij 5. De

gedachte aan de gevangenis liet me nooit, geen minuut los. Dat afschuwelijke moment, elke dag, als het weer vijf uur was en je naar je cel moest en de deur achter je op slot werd gedraaid. Ik heb keren gehad dat ik daarna in elkaar zakte en niet kon stoppen met huilen... Het gevoel van: jij mag niet meedoen aan het leven. Jij moet opgesloten zitten. En je hebt helemaal niets verkeerd gedaan. Je hebt alleen maar geen papieren. En waar moet je je verhaal kwijt? Je bent zo machteloos, zo machteloos.

Je zit maar te wachten, wachten, wachten, wachten. Elke dag te wachten en te denken en te hopen: misschien kom ik vandaag wel vrij. Er zijn mensen die na twee maanden vrijkomen. Mensen die na drie maanden vrijkomen. En jij zit negen maanden of een jaar. Dat sloopt je. En wat je ook meemaakt: iemand wordt vrijgelaten en een paar weken later is-t-ie weer terug. Ik heb het meegemaakt met een celgenoot. Hij werd vrijgelaten en een paar dagen later was hij gewoon weer bij me terug in de cel. Dat maakt de mensen gek. Ik heb heel veel mensen gek zien worden.

De laatste keer dat ik in detentie zat was in 2012. Ik heb toen negen maanden en negen dagen vastgezet. Ik had daarbinnen een goede vriend, een echt goede vriend, een jongen uit Somalië. Een rustige jongen. Hij was mijn celgenoot. We brachten veel tijd samen door, gewoon met zitten en praten. De laatste keer dat ik zo met hem zat, zei hij: 'Younis, ik ga even douchen.' Twintig minuten later kwam hij terug. Hij was helemaal naakt en lachte en huilde tegelijk. Helemaal gek geworden. Hij klom op de pingpongtafel. We konden het gewoon niet geloven. De bewaking dacht dat hij een grap uithaalde. Ze hebben hem afgevoerd naar de isoleercel. Ik heb later gehoord dat hij de volgende dag is vrijgelaten, op straat gezet. Maar ik weet niet of het waar is. Ik heb nooit meer iets van hem gehoord. Als je dat soort dingen meemaakt, denk je: 'Wanneer ben ik aan de beurt?'

Het was mijn grootste angst: gek worden want als je in zo'n situatie zit, krimpen je hersenen. Je verandert. Die wanhoop en die doorlopende vragen: wat moet ik doen, waar moet ik heen, wat moet er van mij worden? Ik heb één geluk: ik ben van nature een positief mens. Ik denk altijd: 'Misschien komt het morgen goed'. Ik probeerde heel bewust te denken aan de mooie dingen die ik had meegemaakt. Ik dacht aan mijn moeder. Ik dacht: als het goed komt, kan ik haar terug zien en haar helpen want het leven in Soedan is voor haar heel moeilijk. Als ik daaraan dacht dan wist ik weer waarom ik leefde. Maar ... er zijn daarbinnen mensen die proberen er een eind aan te maken en die gedachten heb ik ook gehad.

Nu heb ik al 5 jaar weer een verblijfsvergunning. Een paar weken geleden heb ik verlenging aangevraagd. Ik heb nog niets van de IND gehoord en dat is moeilijk. Mensen zeggen me: maak je geen zorgen. Het komt goed. Maar ik maak me wel zorgen. Ik ben telkens bang dat het weer gebeurt. Dat ze me weer alles afpakken en ik weer op straat terecht kom en in detentie. Vreemdelingendetentie is zo ongeveer het ergste dat een mens kan overkomen.

Eduard Nazarski, directeur Amnesty International Nederland

Het is met enige schroom dat ik hier sta na deze getuigenis. Ik moest denken aan de campagne van vijf jaar geleden, 'Ik schaam me diep'. Ik zou willen dat wij met Amnesty sterker waren.

Nadeer, die we kort geleden spraken, zat maar een aantal uren in vreemdelingendetentie. Hij vertelde ons hij hoe hij drie weken geleden, op dinsdag 30 januari 2018, rond 5 uur 's ochtends wakker werd gemaakt door zes of zeven personen in uniform. Dat was in het asielzoekerscentrum. Hij zei dat hij een VOVO had, een voorlopige voorziening, maar dat werd genegeerd. Hij kreeg geen gelegenheid zich aan te kleden, hij moest zijn kleren maar over zijn pyjama aantrekken. De riem werd uit zijn broek gehaald.

Portemonnee en telefoon verdwenen in een plastic zak. In het detentiecentrum vroeg hij of hij iemand mocht bellen, een advocaat of een vriend, maar dat mocht niet. Hij werd geboeid uit zijn kamer geleid.

In het detentiecentrum sprak hij een medewerker van de DT&V. Die zei dat ze bevoegd waren om hem ondanks de VOVO in detentie te zetten. Vervolgens werd Nadeer te verstaan gegeven dat hij naar Ter Apel moest. Eerst werd hij teruggebracht naar het asielzoekerscentrum om zijn spullen op te halen. Om even over elf stond hij op straat, zonder een kaartje voor Ter Apel. Hij ging weer naar binnen in het AZC en vroeg zijn case-manager te spreken. Die vertelde hem dat net tien minuten eerder de VOVO in het computersysteem was gezet. Ze gaf hem de sleutel van zijn kamer terug. De dagen erna, vertelde Nadeer, was hij in shock.

Amnesty heeft de vreemdelingendetentie de laatste jaren voortdurend onderzocht en getoetst aan internationale mensenrechtennormen. De Schipholbrand, nu ruim twaalf jaar geleden, die aan elf vreemdelingen het leven kostte, was wat diverse organisaties in Nederland wakker schudde. Hoe konden bij zo'n ongeluk zoveel mensen omkomen? Waren alle Nederlandse gevangenisstrafzaken zo slecht beschermd tegen brand? Waarom zaten die mensen op Schiphol eigenlijk vast? Wie waren ze eigenlijk, waar kwamen ze vandaan, wat hadden ze misdaan of juist niet misdaan? Amnesty ging aan de slag met documenteren. In 2008 brachten we ons eerste rapport uit over de Nederlandse vreemdelingendetentie: *The detention of irregular migrants and asylum seekers*. Daarna publiceerden we *Vreemdelingendetentie: het kan en moet anders*. In 2011 verscheen *Vreemdelingendetentie: In strijd met de mensenrechten*. In 2013 *Vreemdelingendetentie: mensenrechten als maatstaf*. Daarna brachten we rapporten uit over kwetsbare mensen, gezondheidszorgen in detentie en het gebruik van isoleercellen. We moeten vaststellen dat er verbeteringen zijn: de detentieboten worden niet meer gebruikt, kinderen worden niet meer in cellen opgesloten, visiteren gebeurt niet meer standaard, er is een uitbreiding van de bezoektijd en het activiteitenprogramma is. Maar we moeten ook vaststellen dat het kernprobleem dat vreemdelingendetentie wordt uitgevoerd in gevangenisstrafzaken en het regime een strafrechtelijk karakter heeft, niet wezenlijk is veranderd.

Nu, in februari 2018, bijna tien jaar na ons eerste rapport, komen we met twee rapporten waarin we opnieuw vaststellen dat het Nederlandse beleid en de praktijk met betrekking tot vreemdelingendetentie in strijd zijn met de mensenrechten. De urgentie voor een ander beleid met betrekking tot vreemdelingendetentie is groot. Op 17 januari 2013 pleegde de Russische asielzoeker Aleksandr Dolmatov -- toen 37 jaar oud, van beroep ingenieur, lid van de oppositiebeweging Het andere Rusland, gezocht door de Russische veiligheidsdienst -- zelfmoord in het detentiecentrum Rotterdam. Er ging een schok door het veld, er bleken verkeerde vinkjes gezet, niemand had naar de man zelf gekeken. Toen beloofde de staatssecretaris het detentiebeleid te veranderen: 'de menselijke maat moet terug'. Vreemdelingendetentie zou een bestuursrechtelijk karakter krijgen en niet meer in het strafdossier worden ondergebracht. Vrijheidsontneming is een bijzonder zware maatregel, met een groot risico op gezondheidsschade. Dat geldt voor mensen die zich bedreigd voelen of die getraumatiseerd zijn, in het geval van Dolmatov waren ongetwijfeld beide dingen het geval.

Ik betwijfel of de menselijke maat terug is in het asielbeleid. Bij beslissingen tot detentie worden de belangen van kwetsbare mensen, ook kinderen, onvoldoende meegewogen. Het Nederlandse beleid kent geen onafhankelijke kwetsbaarheidstoets. Jawel, er wordt voorafgaand aan de beslissing tot detentie wel gevraagd naar de persoonlijke en medische situatie. Maar die informatie leidt vrijwel nooit tot het besluit om af te zien van detentie. Het criterium is immers: 'Zolang de nodige zorg in detentie geboden kan worden is detentie mogelijk'. En eventuele gezondheidsschade die de detentie teweeg kan brengen, wordt evenmin meegenomen in de besluitvorming.

We zijn nu vijf jaar verder. De voorgestelde 'Wet terugkeer en vreemdelingenbewaring' biedt op onderdelen verbetering. Cellen gaan vaker open, en er geldt een ander regime voor gezinnen met kinderen. Voor het overige is de nieuwe wet een kopie van de oude. Onze oproep is dat de wet snel wordt aangenomen, maar dan wel met diverse verbeteringen.

- Het belangrijkste vinden we: maak het recht op vrijheid tot uitgangspunt van wetgeving en beleid. Detentie kan alleen als laatste middel, als *ultimum remedium*, worden ingezet. Als er echt vrijheidsbeperking nodig is, kies dan voor het lichtste middel.
- We stellen dat mensen in geen geval mogen worden gedetineerd als hun land van herkomst (of van eerder verblijf) niet of nauwelijks meewerkt aan terugkeer. Mensen mogen niet in voortdurende angst leven om opgepakt te worden. We willen dat in de wet wordt omschreven wat onder 'meewerken aan vertrek' wordt verstaan. We stellen dat geen medewerking tot uitzetting of gedwongen vertrek kan worden geveerd van asielzoekers van wie de procedure nog loopt.
- De wet moet regelen dat herhaalde inbewaringstelling slechts mag bij hoge uitzondering. En dat de totale opgetelde duur nooit langer mag zijn dan achttien maanden.
- We vragen betere rechtsbescherming: Nu kan het in het slechtste geval 42 dagen duren voordat de vreemdeling voor het eerst een rechter ziet. Voor een strafrechtelijke gevangene, iemand die dus wél wordt verdacht van een misdrijf, is dat enkele dagen.

- We stellen het *prison-like* karakter van de vreemdelingendetentie aan de kaak. Zo'n gevangenisregime voor mensen die niet verdacht worden van een misdrijf, is in strijd met onder meer Europese richtlijnen.
- We vragen dat er detentielocaties komen met minimale beperkingen. Er kan een voorbeeld worden genomen aan de Gesloten Gezinsvoorziening. Het terrein in Zeist biedt ruime mogelijkheden voor uitbreiding.
- Behalve om meer bewegingsvrijheid, vragen we om andere veranderingen die de scherpe gevangenskantjes van de detentie afhalen. Zoals: maximale bewegingsvrijheid binnen de buitengrenzen van de detentielocatie en geen opsluiting in een cel. Een zinvolle dagbesteding, inclusief mogelijkheden tot leren of werken. Dagelijks in privacy bezoek kunnen ontvangen. Toegang tot internet en de eigen mobiele telefoon. Ruimhartige mogelijkheden voor bijzonder verlof, zoals bij het overlijden van naasten.
- Op het punt van orde- en strafmaatregelen biedt het wetsvoorstel geen enkele verbetering. Terwijl juist die disciplinaire straffen absoluut niet passen in de bestuursrechtelijke maatregel die vreemdelingendetentie is. De straffen moeten uit de nieuwe wet worden gehaald, in het bijzonder de opsluiting in een strafcel. Ook moet uit de wet worden gehaald dat afzondering als ordemaatregel met telkens ten hoogste twee weken kan worden verlengd. De wet moet niet meer toestaan dat vreemdelingen met geweld naar gesprekken met de Dienst Terugkeer & Vertrek of naar een ambassade worden gebracht.
- Een laatste punt dat ons erg aan het hart gaat, juist omdat het zo direct raakt aan de menselijke waardigheid: de visitatie. Hier is de afgelopen jaren veel bereikt. Alle centra hebben bodyscans die visitatie overbodig maken. Helaas houdt het wetsvoorstel in zijn huidige vorm de mogelijkheid voor visitatie open (bijvoorbeeld wanneer de bodyscan niet beschikbaar is). Laat in de wet opnemen dat de staat garandeert dat bodyscanapparatuur in iedere inrichting beschikbaar is. Zorg ervoor dat altijd het minst ingrijpende middel eerst wordt gebruikt (zoals detectiepoortjes of een metaaldetector). Het is bijzonder vernederend om zo'n visitatie te ondergaan. Als er in de wet duidelijk wordt vastgelegd dat visitatie niet mag, of alleen in heel uitzonderlijke gevallen, wordt ook het personeel van de instellingen ontlast. Want zij zijn de mannen en vrouwen die de visitaties moeten uitvoeren, en vaak vinden ze dat een vervelend onderdeel van hun taken.

Forumgesprek

met:

- [AvK] Anton van Kalmthout, emeritus-hoogleraar straf/bestuursrecht Universiteit Tilburg, gedurende twaalf jaar lid van het European Committee for the Prevention of Torture (CPT).
- [JB] John Bouwman, rechter sector bestuursrecht, unit vreemdelingenzaken rechtbank Zwolle.
- [AB] Annemarie Busser, senior-beleidsmedewerker migratie Amnesty International.
- [WvdS] Wouter van der Spek, onderzoeker en coauteur van het boek *Detentie van asielzoekers*.

De moderator opende de forumdiscussie met een reflecterende vraag. Er zijn al ruim 25 jaar verschillende rapporten, onderzoeken en aanbevelingen verschenen ter verbetering van vreemdelingendetentie, maar dit heeft niet geleid tot substantiële verandering. Het penitentiaire karakter is onvoldoende veranderd en het huidige regeerakkoord pleit voor meer inbewaringstelling om

terugkeer te bevorderen. Dit stemt niet positief, wat kunnen we doen?

AvK: Het is inderdaad teleurstellend dat we al zo lang bezig zijn om dit onrecht aan de kaak te stellen. Ikzelf heb dit vanuit allerlei posities gedaan. Het effect van detentie op terugkeer is nooit aangetoond. Alternatieven worden echter nog te weinig toegepast en voorlopige hechtenis komt nog regelmatig voor. 'Nee, tenzij' zou voorop moeten staan bij inbewaringstelling, nu is het nog te vaak 'ja, tenzij'.

Toch zijn er in de afgelopen 25 jaar wel degelijk resultaten geboekt. Het aantal mensen in bewaring is jarenlang gedaald en de duur van bewaring is gemiddeld korter geworden.

AB: Opvang in combinatie met de juiste begeleiding vormt een goed alternatief. Je kunt daarnaast middelen als een borgsom of garantstelling instellen. Goede begeleiding is echter (zeker in complexere zaken) essentieel om resultaat te krijgen.

V: Biedt een ambtshalve toetsing voor inbewaringstelling uitkomst en zouden rechters hierin meer lef moeten tonen?

JB: De Nederlandse vreemdelingenrechter mag niet ambtshalve toetsen en rechters moeten niet op de stoel van activisten gaan zitten. Als we ambtshalve willen toetsen moet de regelgeving worden aangepast. Rechters kunnen wel toetsen of een alternatief had kunnen worden toegepast, maar dat moet dan wel door de advocaat worden aangevoerd. De rechter kan een lichter middel niet zelf aanvoeren. Het ultimatum remedium principe wordt onvoldoende getoetst. In de praktijk zijn er te weinig alternatieven beschikbaar. Maar ook: als iemand stellig volhoudt niet mee te werken, waarom moet dan een lichter middel worden toegepast?

WvdS: Het is niet in alle zaken zo helder dat iemand expliciet stelt niet mee te werken.

AB: Detentie mag niet als drukmiddel worden gebruikt. Bovendien moet je je (zeker in het geval van herhaalde detentie) afvragen of detentie dan wel tot terugkeer leidt. In de praktijk werkt het vaak niet.

JB: Voor hulpofficieren is het te complex om het ultimatum remedium-beginsel bij inbewaringstelling te toetsen, dit zou door een bewaringsrechter gedaan moeten worden. In veel lidstaten doet een rechter uitspraak over inbewaringstelling en dan is er tevens een ambtshalve toetsing.

V: Vaak klopt de grond van detentie niet. Moet er bij vreemdelingenbewaring niet beter worden gekeken naar die grond?

JB: De mogelijkheden zijn beperkt, het gaat om uitgeprocedeerde mensen, het asielverzoek is al getoetst.

V: Ik heb 1 jaar en 20 dagen in detentie gezeten. Waarom staat de rechter detentie zo lang toe? Daarbij was de behandeling in detentie niet goed. Zo werd ik meerdere malen geboeid vervoerd. Ik heb hierover geklaagd bij de Commissie van Toezicht en mijn klachten zijn gegrond verklaard. Ik heb excuus gekregen en 20 euro schadevergoeding. Maar het beleid veranderde niet. Telkens opnieuw werd ik geboeid vervoerd. Hoe kan dit?

JB: De bewaringsrechter kan zich niet uitspreken over het regime van bewaring.

AvK: Artikel 3 EVRM biedt op dit punt meer ruimte dan wordt benut. Advocaten zouden hier meer op in kunnen zetten.

JB: De wet staat een bewaring van maximaal 18 maanden toe. In Nederland duurt de detentie vaak zo lang. Daarnaast weegt het criterium van meewerken aan terugkeer zwaar mee bij inbewaringstelling.

AB: Het geboeid vervoer is een groot probleem. Er zou altijd sprake moeten zijn van een individuele noodzakelijkheidstoets. In de praktijk vindt die toets niet plaats. Veel instanties zoals de Commissie van Toezicht hebben zich hierover uitgesproken, maar dit heeft niet tot verandering geleid. De geboden schadevergoeding is ook wel heel erg laag.

AvK: Deze behandeling heeft te maken met het penitentiaire karakter van vreemdelingenbewaring. Ook in het nieuwe wetsvoorstel blijft dat gehandhaafd.

Wanneer verandering ook na het indienen (en in het gelijk gesteld worden) van klachten uitblijft, moet verandering dus van hogerhand komen.

AB: Het criterium 'meewerken aan terugkeer' is erg moeilijk te toetsen. Sommige mensen gaan meerdere keren naar de ambassade en ondernemen allerlei andere activiteiten, maar toch wordt geoordeeld dat ze onvoldoende meewerken. Er zou meer duidelijkheid moeten komen over wat er ondernomen moet worden om aan dit criterium te voldoen.

Aanvullende opmerking uit het publiek: Er is een zeer marginale toetsing. Sommige cliënten hebben een pak aan bewijs van meewerken, maar zolang er geen resultaat is wordt het niet gezien als meewerken.

Afsluitende opmerkingen van het forum

AB: Het is belangrijk dat in het wetsvoorstel Wet terugkeer en vreemdelingenbewaring het regime wordt aangepast en er bijvoorbeeld een einde komt aan opsluiting in een cel. Ook veel personeelsleden van detentiecentra beamen dit en zien hierin mogelijkheden.

AvK: Vooruitgang gaat in kleine stapjes. Het is belangrijk om te bezien op wie je je moet richten. Enerzijds op politici, maar anderzijds is het beleid ook onderhevig aan Europese normen.

JB: De rechter kan geen activist zijn. Waar wel mogelijkheden liggen is advocaten via cursussen en trainingen laten weten wat belangrijk is om in een zaak aan te voeren.

WvdS: Alle partijen laten stekken vallen. Het is een complex systeem, daarom moet verandering ontstaan door op alle vlakken verbetering door te voeren.

Deelnemende organisaties

Adessium Foundation
Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ)
Amnesty International
Amsterdam City Rights
Amsterdams Steunpunt Vluchtelingen (ASKV)
AVIM Vreemdelingenpolitie - Amsterdam
Bezoekgroep Detentiecentrum Schiphol
Bureau Nationale ombudsman
College voor de Rechten van de Mens
D66
Defence for Children
Diaconaal Centrum Pauluskerk
Dienst Justitiele Inrichtingen - Detentiecentrum Zeist - Detentiecentrum Rotterdam
Dienst Terugkeer en Vertrek
Dokters van de Wereld
Gemeente Eindhoven
Gemeente Rotterdam
GGD Rotterdam Rijnmond
GroenLinks
Het Nederlandse Rode Kruis
Horizon Institute
HVO Querido
IFproductions (documentaires)
instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek (iMMO)
IND
International Organization for Migration (IOM)
Johannes Wier Stichting
Kinderombudsman
Kerk in Actie
Koninklijke Marechaussee
Leger des Heils
Meldpunt Vreemdelingendetentie
Ministerie Justitie en Veiligheid - Directie migratiebeleid

Nico Adriaans Stichting
Openbaar Ministerie
Pauluskerk Rotterdam
Pharos
Platform Vluchtelingen Haarlemmermeer
Politieacademie
Raad voor Rechtsbijstand
Rechtbank Noord-Holland
Rechtbank Zwolle
Regenboog Groep Amsterdam
Save the Children
Stichting Noodopvang Dakloze Vreemdelingen Utrecht (SNDVU)
Stichting Vluchteling als Naaste
Stichting Bezoekgroep Vreemdelingengevangenen A'dam e.o.
Stem in de Stad
Stichting Dienstverlening aan Buitenlanders
Stichting Migratierecht Nederland
Stichting PRIME
Stichting Vluchtelingkinderen
Stichting Uitgeprocedeerde Vluchtelingen Leiden (STUV)
UNHCR
Universiteit Leiden
Universiteit Tilburg
Universiteit (Radboud) Nijmegen, - Centrum voor Migratierecht
Vrije Universiteit Amsterdam (VU)
Universiteit van Amsterdam (UvA)
University of Glasgow
Vluchtelingen in de knel
VluchtelingenWerk Nederland - landelijk - regionaal
Vrouwen tegen Uitzetting (VTU)
Wake DC Zeist
We Zijn Hier (WAH)